СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ
Факултет „Производствен и търговски бизнес“
Катедра „Аграрна икономика“

МЕЖДУНАРОДНА
НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА
КОНФЕРЕНЦИЯ

СЪСТОЯНИЕ И ПРОБЛЕМИ ПРИ УПРАВЛЕНИЕТО И РАЗВИТИЕТО НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО

Свищов, 4 октомври 2019 г.

Сборник с доклади

Конференцията е посветена на 35 години от създаването на катедра „Аграрна икономика“ и е част от научните форуми, отбелязващи 83 годишнината на Стопанска академия „Д. А. Ценов” – Свищов

Академично издателство „Ценов“
Свищов
2019

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ

Почетен председател:
Доц. д-р Иван Марчевски – Ректор на Стопанска академия „Д. А. Ценов“ - Свищов
Председател:
Доц. д-р Марина Николова – Ръководител катедра „Аграрна икономика“
Членове:
Доц. д-р Маруся Линкова
Доц. д-р Виолета Блажева
Доц. д-р Наталия Неделчева
Гл. ас. д-р Радка Ненова
Гл. ас. д-р Цветелина Кабакчиева
Гл. ас. д-р Илияна Кръстева
Ас. д-р Пламен Петров
Докторант Боряна Георгиева

МЕЖДУНАРОДЕН РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ

Председател:
Проф. д-р ик. н. Сергей Горлов (Русия)
Членове:
Проф. д-р ик. н. Сергей Охрименко (Молдова)
Проф. д-р ик. н. Антонина Ряховская (Русия)
Проф. д-р Маджди Осман (Египет)
Проф. д-р Нидал Шабан (Ирак)
Проф. д-р Dragan Petrovic (Сърбия)
Проф. д-р Sonja Jovanovic (Сърбия)
Доц. д-р Йоана Панагорец (Румъния)
Доц. д-р Марина Николова (България)
Доц. д-р Маруся Линкова (България)
Доц. д-р Bahodirjon Nosirov (Узбекистан)
Доц. д-р Ziyoydin Israilov (Узбекистан)

Научен секретар:
Доц. д-р Маруся Линкова
Технически секретар – Мария Чонова

Публикуваните материали са рецензирани. Авторите носят отговорност за съдържанието на материалите, изразените мнения, използваните данни, цитираните източници и езиковото оформление на текстовете.

ISBN 978-954-23-1762-3

СЪДЪРЖАНИЕ

Доц. д-р Марина Николова, Доц. д-р Маруся Линкова
ТРИДЕСЕТ И ПЕТ ГОДИНИ КАТЕДРА
“АГРАРНА ИКОНОМИКА”.....7

Организация и управление на инвестициите и иновациите в агросектора

Профессор, доктор экономических наук Ряховская Антонина Николаевна
СЕЛЬСКОЕ ХОЗЯЙСТВО РОССИИ: ВОЗМОЖНОСТИ
ДЛЯ ОПЕРЕЖАЮЩЕГО РАЗВИТИЯ.....25

Doctor of Science, Professor Sergei Mihajlovic Gorlov, Gorshenin Alexander Yuryevich, Assistant professor, Syromyatnikov Denis Aleksandrovich
МЕТОДОЛОГИЯ АНАЛИЗА ПРОБЛЕМ УПРАВЛЕНИЯ
РАЗВИТИЕМ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА 40

Dr. Abduaziz Abduvasikov, Dr. Bahodirjon Nosirov
THE EVOLUTION OF AGRICULTURAL MARKETS
OF UZBEKISTAN 48

Доц. д-р Гена Велковска
ЕКОЛОГИЧНАТА ОЦЕНКА И ОЦЕНКАТА НА ВЪЗДЕЙСТВИЕ
ВЪРХУ ОКОЛНАТА СРЕДА В КОНТЕКСТА
НА СТРОИТЕЛСТВОТО ВЪРХУ ЗЕМЕДЕЛСКИ ТЕРИТОРИИ.....56

Доц. д-р Искра Маринова Пантелеева
НАУЧНА И ИНОВАЦИОННА ПОЛИТИКА – НЯКОИ
СЪЩНОСТНИ АСПЕКТИ.....63

Доц. д-р Виолета Блажева
КРИЗИТЕ В АГРАРНИЯ СЕКТОР 70

Гл. ас. д-р Радка Ненова
ПРИЛОЖЕНИЕ НА ИНОВАЦИИ В СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО
ОТ ЧЕТВЪРТО ПОКОЛЕНИЕ 76

Гл. ас. д-р Елица Лазарова
ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ПРИЛАГАНЕ ТЕОРИЯТА
НА ОГРАНИЧЕНИЯТА В АГРОБИЗНЕСА 82

Гл. ас. д-р Явор Станев
СЕЛСКОТО И ГОРСКОТО СТОПАНСТВО
В КРАЙДУНАВСКИЯ РЕГИОН 91

Гл. ас. д-р Милен Динков
ИНОВАЦИИ ЗА ПОСТИГАНЕ НА КОНКУРЕНТНО
И ПРИОБЩАВАЩО ЗЕМЕДЕЛИЕ 97

Доктор по икономика Михаил Билев
ПРОБЛЕМИ И ВЪЗМОЖНОСИ ЗА РАЗВИТИЕ НА
ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ КООПЕРАЦИИ В БЪЛГАРИЯ 105

Докторант Валери Велковски
ПАРЦЕЛАРНИТЕ ПЛАНОВЕ И ТЯХНАТА РОЛЯ
В АГРОУСТРОЙСТВЕНИТЕ МЕРОПРИЯТИЯ 114

Студент Веселин Иванов
СЪСТОЯНИЕ И ПРОБЛЕМИ ПРИ РАЗВИТИЕТО
НА ФАМИЛНОТО ЗЕМЕДЕЛСКО СТОПАНСТВО 123

Предприемачески инициативи и възможности за диверсификация в агробизнеса

Доц. д-р Теодора Филипова
СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА НЕОБХОДИМИТЕ ТЪРГОВСКИ
КОМПЕТЕНЦИИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ЖЕНСКО
ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО В ИТАЛИЯ И БЪЛГАРИЯ 133

Доц. д-р Христо Сирашки
ТВОРЧЕСТВОТО В ИНОВАЦИОННАТА ДЕЙНОСТ 139

Доц. д-р Галина Тодорова
СЕЛСКОСТОПАНСКАТА АВИАЦИЯ-АКТИВЕН ПОМОЩНИК ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО В РЕГИОН ПЛЕВЕН 145

Гл. ас. д-р Илияна Кръстева
ТЕНДЕНЦИИ В РАЗВИТИЕТО НА ПАЗАРА НА РАПИЦА 152

Гл. ас. д-р Цветелина Кабакчиева
ДОХОДИТЕ - НЕОБХОДИМОСТ НА СЕЛСКОСТОПАНСКИТЕ ПРЕДПРИЯТИЕ ЗА ПОСТИГАНЕ НА ИКОНОМИЧЕСКА УСТОЙЧИВОСТ 158

Гл. ас. д-р Любка Илиева
ИЗСЛЕДВАНЕ ЗНАЧЕНИЕТО НА ТУРИЗМА ЗА РАЗВИТИЕТО НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ 163

Гл. ас. д-р Венцислав Перков
СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА НЕОБХОДИМИТЕ ЛОГИСТИЧНИ КОМПЕТЕНЦИИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ЖЕНСКО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО В ИТАЛИЯ И БЪЛГАРИЯ 170

Ас. д-р Любомира Тодорова
РЕЛАЦИЯ МЕЖДУ ЛОЗОВИТЕ НАСЪЖДЕНИЯ, ВИНОПРОИЗВОДСТВОТО И ВИНЕНИЯ ТУРИЗЪМ 176

Ас. д-р Павлин Павлов
ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ФИНАНСИРАНЕ НА АЛТЕРНАТИВЕН ТУРИЗЪМ В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ 182

Финансово-счетоводни аспекти и социално застрахователна защита в селското стопанство

Проф. д-р Андрей Захариев, д-р по ик. Ивайло Маринов
БЪЛГАРИЯ И РУМЪНИЯ ПО ПЪТЯ НА РАСТЕЖА И КОНВЕРГЕНЦИЯТА – СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ И ОЦЕНКА 191

Проф. д-р Атанас Атанасов
ЗЕМЕДЕЛСКИЯТ СЧЕТОВОДЕН ОТЧЕТ КАТО НЕОБХОДИМА БАЗА ОТ ДАННИ ЗА ЦЕЛИТЕ НА СИСТЕМАТА ЗА ЗЕМЕДЕЛСКА СЧЕТОВОДНА ИНФОРМАЦИЯ 200

Доц. д-р Иванка Димитрова, д-р Диана Янкова
СПЕЦИФИЧНИ ОСОБЕНОСТИ ПРИ КАЛКУЛИРАНЕТО И ОЦЕНКАТА НА ЗЕМЕДЕЛСКАТА ПРОДУКЦИЯ 208

Доц. д-р Галя Иванова-Кузманова
ПРОБЛЕМИ ПРИ СЧЕТОВОДНОТО ОТЧИТАНЕ НА КВОТИ ЗА ЕМИСИИ НА ПАРНИКОВИ ГАЗОВЕ.....216

Доц. д-р Диана Крумова
ВЪПРОСИ НА КОМПЮТЪРНОТО СЧЕТОВОДСТВО В СЕЛСКОСТОПАНСКИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ 222

Доц. д-р Венцислав Вечев
ОСОБЕНОСТИ ПРИ ОЦЕНЯВАНЕТО НА ПРЕДОСТАВЕНИТЕ ОБЕЗПЕЧЕНИЯ ОТ ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ ПРОИЗВОДИТЕЛИ В БАНКИТЕ.....228

Ас. д-р Пламен Петров
РОЛЯТА НА АГРАРНИЯ СЕКТОР В СИСТЕМАТА НА БЪЛГАРСКАТА ИКОНОМИКА.....235

Докторант Станислав Шишманов
ПЛАТЕЖНО ПОСРЕДНИЧЕСТВО НА ТЪРГОВСКИТЕ БАНКИ ПРИ УРЕЖДАНЕ НА ВЗАИМООТНОШЕНИЯТА МЕЖДУ ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ ПРОИЗВОДИТЕЛИ И ДЪРЖАВНИЯ И ОБЩИНСКИТЕ БЮДЖЕТИ.....241

Маркетинг, дистрибуция и търговия със селскостопански продукти

Доц. д-р Пенка Горанова
РЕКЛАМНА КАМПАНИЯ НА ФИРМА “ЖИТАРА” ООД.....251

Доц. д-р Марина Николова
СЪСТОЯНИЕ НА ПАЗАРА НА ЗЕМЕДЕЛСКИ ЗЕМИ
В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ 261

Доц. д-р Симеонка Петрова
ВЛИЯНИЕ НА СПЕЦИАЛИЗАЦИЯТА НА АГРАРНОТО
ПРОИЗВОДСТВО ВЪРХУ АСОРТИМЕНТНОТО
ПРЕДЛАГАНЕ 273

Доц. д-р Петранка Мидова
ПАЗАРЪТ НА СЛЪНЧОГЛЕДОВО ОЛИО – АНАЛИЗИ
И ПЕРСПЕКТИВИ.....281

Доц. д-р Маргарита Шопова
СТАТИСТИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА РЕГИОНАЛНИТЕ РАЗЛИЧИЯ
НА ИЗПОЛЗВАНАТА ЗЕМЕДЕЛСКА ПЛОЩ.....289

Доц. д-р Красимира Славева
СЪСТОЯНИЕ И ТЕНДЕНЦИИ ВЪВ ВЪНШНАТА ТЪРГОВИЯ
НА БЪЛГАРИЯ СЪС СЕЛСКОСТОПАНСКИ СТОКИ 296

Доц. д-р Любомир Любенов
СЕГМЕНТИРАНЕ ПАЗАРИТЕ НА ПЧЕЛЕН МЕД
В ОБЛАСТ РУСЕ.....304

Гл. ас. д-р Галя Георгиева
ВИДОВО МНОГООБРАЗИЕ НА БИОПРОДУКТИТЕ
В ОБЛАСТ ВЕЛИКО ТЪРНОВО 309

Доктор по икономика Георги Димитров
ПРИЛОЖЕНИЕ НА МЕТОДИТЕ ЗА БИЗНЕС ПРОГНОЗИРАНЕ
В АГРАРНИЯ СЕКТОР.....317

Докторант Александър Ангелов
УПРАВЛЕНИЕ НА ЗАПАСИТЕ ОТ ДОСТАВЧИЦИТЕ
ВЪВ ВЕРИГИТЕ НА ДОСТАВКА В СЕЛСКОТО
СТОПАНСТВО 330

Студент Надежда Беновска
ХАРАКТЕРИСТИКА НА ХИБРИДЕН СОРТ ЦАРЕВИЦА
КНЕЖА 509. НОВИТЕ ТЕХНОЛОГИИ ПРОМЕНЯТ
ИКОНОМИКАТА 336

Информационни технологии в селското стопанство

Проф. д.ик.н Сергей Охрименко, доц. д-р Агоп Саркисян,
докторант Сергей Пянковский
ИНФОРМАЦИОННО ОСИГУРЯВАНЕ НА ПРОЦЕСИТЕ
ПО УПРАВЛЕНИЕ НА ИЗВЪНРЕДНИ СИТУАЦИИ 347

Доц. д-р Светослав Илийчовски
АНАЛИЗ НА ДИГИТАЛНИТЕ КОМПЕТЕНЦИИ НА ЖЕНИТЕ
ПРЕДПРИЕМАЧИ В БЪЛГАРИЯ И АНГЛИЯ 354

Антоний Богданов
ИТ АВТОМАТИЗАЦИЯ В ЗЕМЕДЕЛИЕТО.....360

Екологизация и устойчиво развитие на селското стопанство

Prof. DSc. Shaban Nidal, Dr. Erika Andenna Dr. Kadhum Eman,
Dr. Luay Tailah
AGRONOMISTS JOB DON'T REDUCE NATURAL RESOURCES
TO MEET TODAY'S NEEDS WITHOUT COMPROMISING
THE NEEDS OF FUTURE GENERATION.....369

Доц. д-р Минка Анастасова – Чопева
РАВНИЩЕ НА СОЦИАЛНАТА УСТОЙЧИВОСТ
В СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО 378

Доц. д-р Тихомир Личев
ДЕМОГРАФСКИЯТ ВЗРИВ“ И ГЛОБАЛНИТЕ КЛИМАТИЧНИ
ПРОМЕНИ.....386

Албена Симеонова, Пепо Петров
БИОЛОГИЧНОТО ЗЕМЕДЕЛИЕ В БЪЛГАРИЯ - СЪЩНОСТ
И ПРОБЛЕМИ. САНКЦИИ, ДОБРИ ПРАКТИКИ
И ИНОВАЦИИ.....392

Гл. ас. д-р Емил Николов
ИНТЕГРИРАНЕ НА КОРПОРАТИВНАТА СОЦИАЛНА
ОТГОВОРНОСТ В ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ КООПЕРАЦИИ.....403

Гл. ас. д-р Иван Маринов
УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО
В БЪЛГАРИЯ ЧРЕЗ ИМПЛЕМЕНТИРАНЕ
НА КОРПОРАТИВНАТА СОЦИАЛНА ОТГОВОРНОСТ 410

Гл. ас. д-р Десислава Алексиева
ИНТЕРЕСИ В УПРВЛЕНИЕТО.....417

Гл. ас. д-р Елена Йорданова
ЕКОЛОГИЧНА ОТГОВОРНОСТ И УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ 423

Докторант Валерия Николаева
ИНТЕЛИГЕНТНО ПО ОТНОШЕНИЕ НА КЛИМАТА
ПРОИЗВОДСТВО НА КАРТОФИ.....428

Магистър Галина Мирчева
БАЛАНС МЕЖДУ ПРИРОДО-ЕФЕКТИВНО И МОДЕРНО-
ТРАДИЦИОННО СТОПАНСТВО
(по примера на смесено животновъдно-растениевъдно стопанство
в с. Петърница, общ. Долни Дъбник, обл. Плевен) 437

Студент Анета Врайкова
БИОРАЗНООБРАЗИЕТО И ПРЕХОДА КЪМ ПО-ЕКОЛОГИЧНА
ИКОНОМИКА 444

Студенти Радой Йосифов и Анета Врайкова
АНАЛИЗ НА ПРЕДЛАГАНИТЕ БИОПРОДУКТИ
В ХРАНИТЕЛНА ВЕРИГА БИЛЛА БЪЛГАРИЯ 450

Правни, исторически и социално-културни бариери на общата селскостопанска политика в Европейския съюз

PhD. Associate Professor Panagoreț Ioana, PhD. Associate Professor Panagoreț Dragoș, PhD. Lecturer Panagoreț Andreea
FOOD SAFETY POLICIES AND STRATEGIES IN ROMANIA 461

К.э.н., старший преподаватель Елена Сергеевна Шараг
ВЛИЯНИЕ ГЛОБАЛИЗАЦИИ НА РАЗВИТИЯ
АГРОСЕКТОРА УКРАИНЫ 472

Доц. д-р Маруся Линкова
ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ИМПЕРАТИВИ И ФЛУКТУАЦИИ
В РАЗВИТИЕТО НА АГРОБИЗНЕСА 478

Доц. д-р Ирена Емилова
ЗА СОЦИАЛНАТА РОЛЯ НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ КООПЕРАЦИИ..486

Доц. д-р Николай Марков, доц. д-р Светослава Стойчева
НЕРАГЛАМЕНТИРАНИЯ ТРУД – СОЦИАЛЕН ДЪМПИНГ
В ЖИВОТНОВЪДСТВОТО.....491

Гл. ас. д-р Надежда Цветкова
ПРЕЗДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ДЕЙНОСТТА
НА ЗЕМЕДЕЛСКИЯ ПРОИЗВОДИТЕЛ-ПЧЕЛАР 502

Мирослав Маринов
ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВАТА ПРЕД ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ
КООПЕРАЦИИ В УСЛОВИЯТА НА ЗАСИЛЕНА
КОНКУРЕНЦИЯ.....507

Доктор Георги Ангелов
ОЦЕНКА НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО И ВЪЗДЕЙСТВИЕТО
НА ПОДХОДА ЛИДЕР ВЪРХУ МЕСТНОТО РАЗВИТИЕ
ЗА ПЪРВИЯ ПРОГРАМЕН ПЕРИОД НА ПРСР (2007-2013).....513

Докторант Боряна Георгиева
ОСНОВНИ АСПЕКТИ И ПРОБЛЕМИ ПРИ ДЕФИНИРАНЕ
НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ В БЪЛГАРИЯ.....522

Докторант Росен Коцев
НЯКОИ ХАРАКТЕРИСТИКИ И ПРОБЛЕМИ НА СЕЛСКИТЕ
РАЙОНИ В КОНТЕКСТА НА АГРАРНИЯ СЕКТОР
В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ 529

Докторант Елена Ташкова
ДЕЙНОСТИ В РЕГИОНА НА ОБЛАСТ БЛАГОЕВГРАД/
ОБЛАСТНА ДИРЕКЦИЯ НА ДФ „ЗЕМЕДЕЛИЕ“ –
БЛАГОЕВГРАД 540

Докторант Цветан Марков
АНАЛИЗ НА СЪСТОЯНИЕТО НА ОБЕКТИТЕ НА
ИНДУСТРИАЛНА СОБСТВЕНОСТ В БЪЛГАРИЯ 548

МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА
КОНФЕРЕНЦИЯ

**СЪСТОЯНИЕ И ПРОБЛЕМИ ПРИ УПРАВЛЕНИЕТО
И РАЗВИТИЕТО НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО**

Свищов, 4 октомври 2019 г.

Сборник с доклади

Конференцията е посветена на 35 години от създаването на катедра „Аграрна икономика“ и е част от научните форуми, отбелязващи 83 годишнината на Стопанска академия „Д. А. Ценов” – Свищов

ISBN 978-954-23-1762-3

Издателство и печат: Академично издателство „Ценов”
Свищов, ул. Градево № 24

СТАТИСТИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА РЕГИОНАЛНИТЕ РАЗЛИЧИЯ НА ИЗПОЛЗВАНАТА ЗЕМЕДЕЛСКА ПЛОЩ

Доц. д-р Маргарита Шопова
Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов

Резюме: *Изследвана е регионалната структура на използваната земеделска площ в България за периода 2008-2018 г. по статистически райони. Използван е признакът категория на земята. Анализирани са структурните изменения и различия чрез съответните интегрални коефициенти и са изведени определени закономерности.*

Ключови думи*: използвана земеделска площ, структурни изменения.*

Въведение

Селското стопанство е ключов сектор за българската икономика. Повишаването на неговата конкурентоспособност е обвързано с балансирано структурно развитие на аграрния отрасъл чрез създаване на условия за развитие на високоефективни земеделски стопанства с повишен производствен потенциал, оптимизирана разходна структура и продукция с по-високо качество и добавена стойност (Национална програма за развитие: България 2020, 2012, стр. 18). Значението за България на Общата селскостопанска политика е в реализиране на целите за ефективно използване на природните ресурси, изравняване на различията в развитието на селскостопанския сектор и регионите, устойчиво териториално сближаване (Визия на Република България. Бъдещето на общата селскостопанска политика след 2020 г., 2019). Оценката за състоянието и възможностите за развитие на аграрния сектор, които предлагат отделните териториални единици, са база за формулиране и изпълнение на подходящи политики, както и целесъобразно и коректно разпределяне на предоставяните чрез стълбовете на ОСП финансови ресурси. Това поражда необходимостта от обективен анализ на регионалните различия, който се основава на използването на подходящи статистически методи.

Предмет на изследване са закономерностите в структурата на използваната земеделска площ в регионален аспект. **Цел** на разработката е чрез статистически методи да се извърши сравнителен анализ на

използваната земеделска площ, за да се установят различията между статистическите райони в България за периода 2008-2018 г.

2. Информационни аспекти на статистическия анализ на структурата на използваната земеделска площ

Източник на данни за използваната земеделска площ е Българската анкета за Наблюдение на Стопанската и Икономическата Конюнктура (БАНСИК). Тя е основен инструмент за получаване на ежегодна и независима оценка на заетите площи със селскостопански култури, за неземеделските и неизползваните площи. (Ангелова, 2013, стр. 156). Законодателната рамка на анкетата се определя от (Регламент (ЕО) №543/2009 на Европейския парламент и на Съвета от 18 юни 2009 година относно статистиката за растителните култури и за отмяна на Регламенти (ЕИО) № 837/90 и (ЕИО) № 959/93 на Съвета, 29.6.2009), който съдържа основните дефиниции за характеризиране на отделните категории земеделски земи.

БАНСИК е извадково изследване. Статистическата съвкупност, която е обект на наблюдение, е територията на страната. Извадката е изготвена по метода „териториална извадка“. В резултат на прилагането му територията на страната се разпределя на 3129 сегмента. От тях се определят 111000 точки на наблюдение, които са статистическите единици. Формираната извадка е представителна за заетостта на територията на ниво статистически райони (NUTS2). Получаването на надеждни данни от анкетата се обезпечава чрез наблюдаването от анкетьорите всяка година на едни и същи точки, разположени върху едни и същи сегменти.[1]

Чрез всяка от наблюдаваните точки се определя еднородна част от територията на страната по отношение заетостта на земята. Видовете заетост са отразени в отделните кодирани позиции (81 на брой) на т.нар. физическа номенклатура. С най-голямата част от нея, 43 позиции, се описват терените за земеделско ползване. ***Използваната земеделска площ***, която е обект на настоящето изследване, е част от площта със селскостопанско предназначение. Състои се от (Ангелова, 2013, стр. 161):

- *обработваема земя*, която включва площите, обработвани редовно в рамките на сеитбооборота, временните ливади с житни и бобови треви, угарите и оранжериите;
- *семейни градини*, предназначени за лично ползване за отглеждане на земеделски култури;

[1] Подробности за формирането на извадката в: (Ангелова, 2013, стр. 157-160).

• *постоянно затревени площи и ливади-овощни градини*, в които е включена използваната за отглеждане на фуражни култури земя, както и постоянни продуктивни ливади с плодни дръвчета, за които не се полагат определени грижи;

• *трайни насаждения* са площите на овощните градини, лозята и разсадниците.

В БАНСИК категориите на използваната земеделска площ се представят в хектари. За анализ на регионалните различия е необходимо да се премине към формиране на съответните структури. За конкретна година се образуват седем структури – една за страната и шест са статистическите райони в България: Северозападен (СЗР), Северен централен (СЦР), Североизточен (СИР), Югоизточен (ЮИР), Югозападен (ЮЗР) и Южен централен (ЮЦР). Всяка структура се състои от 4 групи, които съответстват на категориите използвана земеделска площ.

3. Статистически анализ на структурната динамика на използваната земеделска площ

Структурата на използваната земеделска площ в България за разглежданите години от периода 2008-2018 г. е представена в таблица 1. Данните показват, че както общо за страната, така и за четири от статистическите райони – Северозападен, Северен централен, Североизточен и Югоизточен – определящ е относителният дял на обработваемата земя. За страната от 60,04% през 2008 г. той нараства на 68,85% през 2018 г. Относителният дял на обработваемата земя в изброените четири района е над това равнище. Значително се превишава то в Североизточен и Северен централен район. През 2008 г. в тях съответно 81,73% и 76,18% от използваната земеделска площ е обработваема земя. Тези относителни дялове нарастват съответно на 84,71% и 82,25% през 2018 г. Потвърждение на констатацията за първостепенната роля на обработваемата земя в структурата на обработваемата земя в тези райони е обстоятелството, че следващият по големина относителен дял на постоянно затревени площи ливади-овощни градини при Североизточен район е между 5,3 и 6,5 пъти по-малък. Това съотношение за Северен централен район е 3,7-5,7 пъти. Обработваемата земя в Северозападен и Югоизточен район също има водещото място в съответните структури, като относителният й дял е около 2-3 пъти по-голям от следващия го по размер.

Под средното за страната равнище са относителните дялове на обработваемата земя са Югозападен и Южен централен район. През

целия период за Югозападен район това е вторият по големина относителен дял в структурата на обработваемата земя. Той нараства от 19,03% през 2008 г. до 33,43% през 2018 г., с което от 4 пъти по-малък стига до почти 2 пъти по-малък размер от предхождащия го по големина относителен дял на постоянно затревени площи ливади-овощни градини.

Таблица 1. Структура на използваната земеделска площ в България за периода 2008-2018 г. общо за страната и по статистически райони

(%)

Статис-тически райони	Обработваема земя	Семейни градини	Постоянно затревени площи и ливади-овощни градини	Трайни насаждения	**Общо**
2008 г.					
България	60,04	0,51	35,85	3,60	**100,00**
СЗР	64,85	0,34	32,59	2,22	**100,00**
СЦР	76,18	0,56	20,53	2,73	**100,00**
СИР	81,73	0,41	15,30	2,56	**100,00**
ЮИР	63,43	0,40	30,68	5,49	**100,00**
ЮЗР	19,03	0,95	76,79	3,23	**100,00**
ЮЦР	43,27	0,52	50,50	5,71	**100,00**
2013 г.					
България	69,31	0,33	27,65	2,71	**100,00**
СЗР	76,40	0,14	22,16	1,30	**100,00**
СЦР	82,96	0,55	14,65	1,84	**100,00**
СИР	84,92	0,13	13,08	1,87	**100,00**
ЮИР	70,18	0,26	25,65	3,91	**100,00**
ЮЗР	32,64	0,61	63,69	3,06	**100,00**
ЮЦР	54,20	0,50	40,45	4,85	**100,00**
2018 г.					
България	68,85	0,30	27,81	3,04	**100,00**
СЗР	76,76	0,10	21,96	1,18	**100,00**
СЦР	82,25	0,52	14,81	2,42	**100,00**
СИР	84,71	0,08	12,96	2,25	**100,00**
ЮИР	69,00	0,30	26,26	4,44	**100,00**
ЮЗР	33,43	0,48	63,02	3,07	**100,00**
ЮЦР	53,24	0,42	40,93	5,41	**100,00**

Източник: (БАНСИК 2018. Окончателни резултати за заетостта и използването на територията на България през 2018 г. (Бюлетин №350)), (БАНСИК 2013. Окончателни резултати за заетостта и използването на територията на България през 2013 год. (Бюлетин № 253)), (БАНСИК 2008. Окончателни резултати за заетостта и използването на територията на България през 2008 година. (Бюлетин № 133)) и изчисления на автора.

Данните от таблицата показват, че при Южен централен район почти е налице паритет между относителните дялове на използваната земеделска площ за обработваема земя и постоянно затревени площи ливади-овощни градини, които са между 40% и 54%. Ролята на двете категории земя се променя през периода. През 2008 г. водещи са постоянно затревени площи ливади-овощни градини с 50,50%, които намаляват до 40,93%. Затова през 2018 г. с 53,24% първостепенно значение има обработваемата земя.

Макар че са трети по големина в изследваните структури относителни дялове на трайните насаждения са много малки – между 2% и 4% за всички години. Изключение от това равнище е Южен централен район, където трайните насаждения са между 4,85% и 5,71% от използваната земеделска площ. Малките относителни дялове и колебанията в техните размери не позволяват да се установи закономерност и да се направи прогноза за тяхното изменение.

Относителният дял на площите за семейни градини общо за страната и по статистически райони е под 1% през трите години от периода. Въпреки липсата на данни за целия период, може да се направи извод, че е налице тенденция към намаляване на този относителен дял.

Таблица 2. Изменения в структурата на използваната земеделска площ в България общо за страната и по статистически райони

Статистически райони	П е р и о д и		
	2008-2013	2013-2018	2008-2018
а	*1*	*2*	*3*
България	0,1212	0,0056	0,1170
СЗР	0,1447	0,0038	0,1482
СЦР	0,0781	0,0078	0,0726
СИР	0,0331	0,0037	0,0319
ЮИР	0,0832	0,0136	0,0703
ЮЗР	0,1769	0,0103	0,1869
ЮЦР	0,1563	0,0127	0,1458

Описаните промени в структурите на използваната земеделска площ за страната и по райони могат да бъдат измерени и оцени чрез значенията на интегралния коефициент на структурните изменения (Гатев, 2007, стр. 45). Той е нормиран в граници между 0 и 1 и колкото повече се приближава към 1, толкова различията между структурите за изследваните години са по-интензивни. Според значенията на

коефициента за периода 2008-2018 г., представени в колона 3 на таблица 2, структурните изменения за Североизточен район могат да се оценят като незначителни, за Югозападен район – като умерени, а за страната и останалите райони те са слаби (Шопова, 2018, стр. 221).

В колони 1 и 2 на таблица 2 са поместени значенията на интегралния коефициент на структурните изменения за двата петгодишни периода, на които е разделен изследваният период 2008-2018 г. Интензивността на структурните изменения за периода 2008-2013 г. е почти еднаква или по-силна, отколкото за целия период 2008-2018 г. (с изключение на Югозападен район). Същевременно, според получените стойности на коефициента за периода 2013-2018 г. заключението е, че тогава структурни изменения липсват.

Заключение

Най-малки различия със структурата на използваната земеделска площ средно за страната има в Югоизточен и Северозападен район. Като значителни се оценяват структурните различия за Югозападен район. Структурните промени, доколкото се установяват такива, намаляват своята интензивност с приближаването към края на периода и структурите на използваната земеделска площ през периода 2008-2018 г. за страната и по статистически райони се характеризират с относителна стабилност.

ЛИТЕРАТУРА

Ангелова, П. (2013). *Аграрната статистика в България - исторически асиметрии и съвременни измерения* (Том Библ. "Стопански свят" №121). Свищов: АИ "Ценов".

Гатев, К. (2007). *Методи за анализ на структури и структурни ефекти.* София: УИ „Стопанство“.

Шопова, М. (2018). *Статистически анализ на структури.* Свищов: АИ „Ценов“.

БАНСИК 2008. Окончателни резултати за заетостта и използването на територията на България през 2008 година. (Бюлетин № 133). (н.д.). Изтеглено на 1.09.2019 от Министерство на земеделието, храните и горите: https://www.mzh.government.bg/media/filer_public/2018/02/22/ra133publicationbancik2008633638237699218750.pdf

1. *БАНСИК 2013. Окончателни резултати за заетостта и използването на територията на България през 2013 год. (Бюлетин № 253).* (н.д.). Изтеглено на 1.09.2019 от Министерство на земеделието, храните и горите: https://www.mzh.government.bg/media/filer_public/2018/02/22/ra253_publicationbancik2013.pdf
2. *БАНСИК 2018. Окончателни резултати за заетостта и използването на територията на България през 2018 г. (Бюлетин №350).* (н.д.). Изтеглено на 1.09.2018 от Министерство на земеделието, храните и горите: https://www.mzh.government.bg/media/filer_public/2018/11/15/ra_350_publicationbancik2018.pdf
3. *Визия на Република България. Бъдещето на общата селскостопанска политика след 2020 г.* (2019). Изтеглено на 30.08.2019 от Министерство на земеделието, храните и горите: https://www.mzh.government.bg/bg/politiki-i-programi/
4. *Национална програма за развитие: България 2020.* (2012). Извлечено от Министерски съвет. Портал за обществени консултации: http://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?Id=765
5. Регламент (ЕО) №543/2009 на Европейския парламент и на Съвета от 18 юни 2009 година относно статистиката за растителните култури и за отмяна на Регламенти (ЕИО) № 837/90 и (ЕИО) № 959/93 на Съвета. (29.6.2009). *Официален вестник на Европейския съюз, L 167*.